

Note specifice ale contradicțiilor societății noastre

Radu Florian

Caracterul specific al contradicțiilor unei orinduirii rezultă din structura și funcționalitatea ei, din dialectica reproducerii ei, din stadiul său determinat de dezvoltarea istorică. Tipul dominant al contradicțiilor ca și lanțul contradicțiilor invariante în reproducerea unei societăți date constituie elementele ce formează specificitatea contradicțiilor dintr-o orinduire.

Nu toate contradicțiile unei societăți îndeplinesc același rol în reproducerea ei, deoarece nu toate relațiile sociale au aceeași funcție în reproducerea societății date. Determinismul ei specific, care constă în intersecția funcțiilor diferitelor sisteme parțiale ce o compun, produce implicit un lanț de contradicții caracteristice reproducerii societății. Fiind modul de manifestare a unor relații determinate aceste contradicții sînt invariante, adică se reproduc odată cu relațiile corespunzătoare, se mențin cît timp ele nu se schimbă. Lanțul contradicțiilor invariante este format, de regulă, din interdependența contradicțiilor primordiale ale fiecărui sistem parțial ce compun societatea dată ca sistem global, în cadrul lui detașîndu-se o contradicție fundamentală care generează direcția de dezvoltare istorică a orinduirii.

Referindu-ne, de pildă, la societatea capitalistă lanțul acestor contradicții invariante este constituit din aceea dintre capital și muncă, dintre burghezie și proletariat, dintre statul capitalist și instituțiile politice revoluționare ale proletariatului, dintre elementele culturale proprii celor două clase. În cadrul acestui lanț *contradicția fundamentală* este aceea tipică funcționării economiei capitaliste, dintre caracterul social al producției și relațiile capitaliste, rolul lor reglator neadecvat.

Totodată lanțul contradicțiilor invariante ale reproducerii unei orinduirii este în funcție și de etapa ei de evoluție. Așa de pildă în unele societăți capitaliste contemporane se manifestă în special contradicția dintre capital și muncă, celelalte verigi ale lanțului amintit fiind estompate datorită unei complexități de cauze asupra cărora nu este cazul să insistăm în aceste pagini.

Întrebându-ne, după aceste observații metodologice introductive, asupra caracterului specific al contradicțiilor societății noastre subliniem, în primul rând, faptul că tipul lor predominant este cel, pe care l-am denumit cu alt prilej¹, al *dcosebirii*.

În ceea ce privește lanțul contradicțiilor invariante din societatea noastră el este determinat de situația că procesul construirii socialismului în România este în plină desfășurare, nu s-a încheiat încă, țara noastră aflându-se în etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate.

Caracterizarea etapei strategice a societății noastre se bazează, printre altele, pe faptul că în cadrul ei nu au fost încă materializate toate trăsăturile definitorii ale orînduirii socialiste.

Avem în vedere conceperea societății socialiste, de către întemeietorii marxismului, ca o orînduire caracterizată printr-o economie, bazată pe proprietatea socială, planificată, de înaltă productivitate și eficiență, care satisface nevoile principale ale societății și ale membrilor ei, o orînduire în care au fost desființate clasele exploatare, în care funcționează un regim de democrație socialistă, de autogovernare politică și socială, asigurînd pe această cale stăpînirea treptată de către societate a propriei sale dialectici, în care se stabilesc noi relații între societate și membrii ei fondate pe desființarea formelor lor de subordonare și de dominare, pe crearea condițiilor afirmării lor creatoare.

Or, aprecierea Congresului al X-lea al P.C.R. privind trecerea țării noastre în etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate se fundează pe evaluarea transformărilor politice, economice și sociale dar și pe confruntarea lor cu ce *trebuie să fie societatea socialistă*. În acest fel sînt dezvăluite limitele procesului construirii socialismului în țara noastră, contradicțiile și dificultățile ei, sînt dezvăluite liniile directe ale evoluției ulterioare a orînduirii în vederea îndeplinirii depline a socialismului.

Aprecierea că țara noastră se află în etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate indică, pe de o parte, că elementele determinante ale orînduirii au caracter socialist, că din acest punct de vedere victoria socialismului în România este ireversibilă. Pe de altă parte, ea relevă că de-a lungul acestei etape ea trebuie să parcurgă distanța de la stadiul unei societăți socialiste în curs de dezvoltare la una dezvoltată, că unele dintre trăsăturile noii orînduiri sînt încă în plin proces de îndeplinire.

Făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate în țara noastră înseamnă realizarea ei ca *sistem global*, unitar constituit, care-și manifestă integral, în sfera tuturor sistemelor parțiale, inclusiv al economiei, al manifestării libertăților politice și sociale, superioritatea sa istorică față de societatea capitalistă (evident este vorba de societatea capitalistă industrializată din a cărei compunere face parte și un regim de democrație reprezentativă).

Caracterul specific al contradicțiilor societății noastre rezultă, astfel, în al doilea rând, din situația ei de a fi în plin proces de transformare, dintr-o orînduire socialistă în curs de dezvoltare în una dezvoltată. Totodată se poate afirma că lanțul contradicțiilor invariante ale structurii și funcționalității societății în țara noastră definesc fizionomia specifică a etapei

¹ Vezi „Lupta de clasă”, nr. 5, 1972.

actuale, de dezvoltare cantitativă și calitativă a trăsăturilor ei socialiste până la afirmarea integrală a superiorității sale istorice.

Această idee trebuie înțeleasă în sensul că în cadrul ansamblului de contradicții din societatea noastră *locul predominant* îl dețin contradicțiile economice și sociale tipice depășirii stadiului de țară în curs de dezvoltare, procesului de făurire a unei economii socialiste avansate. Contradicțiile amintite nu epuizează nici pe departe toate contradicțiile orînduirii dar ele determină *articularea și configurarea acestora*.

În lanțul contradicțiilor invariante cea *fundamentală* o constituie, după părerea mea, aceea dintre *proprietatea socială și nivelul forței productive a economiei*, sau altfel spus, *al eficienței ei*; deși proprietatea socială este superioară față de proprietatea capitalistă asupra mijloacelor de producție, eficiența economiei socialiste se află încă cu mult în urma nivelului economiei capitaliste contemporane. Aceasta înseamnă că relațiile de producție socialiste nu se manifestă încă ca o *forță productivă*² integral superioară relațiilor capitaliste contemporane.

Descoperim structura acestei contradicții dacă considerăm împreună cu Marx și Engels că articularea elementelor specifice ale unor relații de producție determinate se manifestă în forța lor productivă, în eficiența economiei. Se relevă, astfel, că avem de-a face cu o contradicție de mare complexitate care exprimă o rețea de relații între numeroase relate ale economiei, care este intersecția unor decalaje între proprietatea socială și infrastructura tehnică de care este legată, pe de o parte, între ea și celelalte elemente ale relațiilor de producție, pe de altă parte.

Astfel ea este, îndeosebi, manifestarea decalajelor dintre proprietatea socială și nivelul infrastructurii tehnice a economiei cu care este cuplată, structura pe ramuri și subramuri a acesteia, care împiedică proprietatea socială să se manifeste ca o forță productivă superioară integral față de proprietatea capitalistă. Contradicția amintită exprimă și disproporțiile dintre nivelul calitativ al tehnicii productive și cel al calificării forței de muncă, dintre funcționarea formelor de organizare ale economiei și eficiența lor rezultate din limitele utilizării capacităților de producție, ale amortizării unor investiții, din limitele ratei de rentabilitate a economiei; de asemenea ea exprimă și limitele rolului stimulatîv al unor trepte ale formelor de cointerесare economică în raport cu cerințele creșterii productivității muncii, eficienței economice, ca și disproporția dintre creșterea venitului național și cerințele de consum ale societății și membrilor ei.

Contradicția la care ne referim exprimă disproporții ce-și au originea în nedepășirea totală a subdezvoltării economice de la care a început edificarea noii orînduirii, iar pe de altă parte exprimă decalaje ce rezultă din limitele actuale ale relațiilor economice socialiste. Ea este, după părerea mea, *contradicția fundamentală* deoarece mișcarea — sau altfel spus — rezolvarea ei generează direcția de dezvoltare spre o economie socialistă dezvoltată și spre o treaptă superioară a construirii socialismului ca sistem global.

² Marx și Engels, considerau relațiile de producție ca un mod de activitate comună „acest mod de colaborare fiind el însuși o «forță productivă» (vezi *Opere*, vol 3, p. 30).

Fără a ne propune să facem o analiză a tuturor elementelor ce compun contradicția prezentată este nevoie să ne oprim asupra dinamicii ei, care este obiectul unor interpretări multiple. Avem în vedere îndeosebi abordarea și înțelegerea dialecticii componentelor modului de producție socialist în procesul economic și social în genere, în făurirea unei economii avansate în țara noastră în mod special.

Punctul de vedere înrădăcinat în tratarea acestei probleme consideră că dezvoltarea forțelor de producție reprezintă elementul *determinant* al dinamicii contradicției amintite, de el depinzând lichidarea deplină a rămănerii în urmă a economiei noastre față de cele avansate, progresul economic și social, inclusiv acela al relațiilor de producție. De fapt, avem de-a face cu transplantarea unei teze generale care atribuie forțelor de producție rolul determinant, chiar cauzal, față de relațiile de producție.

Vulnerabilitatea acestei teze rezultă fie numai și din studierea proceselor de construire a socialismului în țara noastră. Într-adevăr în lichidarea subdezvoltării economice a României nu poate fi constatată dezvoltarea primordială a forțelor de producție ci dimpotrivă că procesul *începe* prin constituirea unor noi relații economice acelea fondate pe proprietatea socială asupra mijloacelor de producție. Ele, aceste noi relații de producție au determinat progresul economiei, au stimulat dezvoltarea cantitativă și calitativă a forțelor de producție, atât a elementului lor uman cât și a celor tehnice. În funcționarea modului de producție în genere, inclusiv a celui socialist relațiile de producție au *rolul reglator* în sensul că ele determină scopul producției, stimulentele realizării ei, formele de organizare și conducere a producției, tendința (ele) mobilității forțelor de producție.

În același timp mobilitatea relativ autonomă a forțelor de producție confruntă periodic — odată cu dezvoltarea lor cantitativă și calitativă față de stadiul anterior — rolul reglator al relațiilor de producție socialiste cu noi cerințe obiective, stimulează necesitatea perfecționării lor.

Ținând seama de rolul reglator primordial al relațiilor de producție în funcționarea economiei socialiste este greșită, după părerea mea, ideea că perfecționarea lor nu poate interveni *decît* după un stadiu anumit al dezvoltării forțelor de producție. Cu atât mai mult cu cât mobilitatea forțelor de producție nu este *decît una* dintre sursele care solicită perfecționarea relațiilor de producție.

Procesul de perfecționare a relațiilor de producție socialiste trebuie conceput dimpotrivă ca fiind determinat de necesitatea optimizării, într-o etapă sau alta, a rolului lor reglator, a mijloacelor economice și politice care concură la realizarea acestui rol. În această optică el este o latură primordială a procesului de reproducție a economiei socialiste în fiecare stadiu al ei, care se realizează în funcție de necesitatea stimulării și echilibrării dinamice a unora sau altora dintre elementele ei.

Dezvoltarea forțelor de producție este astăzi, în mod evident, produsă de acțiunea stimulativă concertantă a unor elemente ale relațiilor de producție socialiste, ca acelea ale organizării, conducerii și planificării economiei, ale introducerii în producție a rezultatelor cercetării științifice etc. Aceste elemente ale relațiilor de producție tocmai pentru că condiționează progresul forțelor de producție a economiei în ansamblul ei, trebuie să devanseze celelalte momente ale reproducției economice.

Desigur că perfecționarea formelor de repartitie socialistă intervine la sfârșitul unui stadiu determinat de planificare, în funcție de rezultatele reproducției economiei, a eficienței sale, îndeosebi de proporția creșterii venitului național. Formele de cointeresare economică nu sînt însă numai o consacrare a unor corelații economice existente într-un stadiu al funcționării economiei socialiste, dar ele trebuie să îndeplinească și rolul unor mijloace economice stimulative primordiale pentru atingerea unor noi trepte în dezvoltarea economiei, a unei noi creșteri a venitului național.

Iată de ce problema eliminării tuturor consecințelor rămîinerii în urmă a economiei românești, dezvoltarea unei economii avansate capabilă să satisfacă nevoile principale ale societății și ale membrilor ei presupune atît perfecționarea continuă a relațiilor de producție socialiste cît și pe aceea a forțelor de producție. Ritmul rezolvării acestei probleme depinde de modul în care perfecționarea rolului reglator al relațiilor de producție socialiste *antrenează* modernizarea economiei, creșterea eficienței sale.

Trebuie remarcat, în această ordine de idei, că rolul reglator al relațiilor de producție departe de a fi imuabil, suferă importante modificări de-a lungul procesului de construire a noii orînduirii, în ceea ce privește aria de socializare a proprietății socialiste, amploarea și intensivitatea reproducției largite a economiei, formele de organizare, planificare și conducere a economiei, eficiența lor economică, formele și nivelurile de cointeresare economică, formele de legătură dintre economie, știință și învățămînt etc. În măsura în care evoluția rolului reglator al relațiilor de producție socialiste este ascendentă ea se vedește, în ceea ce putem numi după Marx și Engels, dezvoltarea forței lor productive.

Contradicția fundamentală dintre proprietatea socială și nivelul inadecvat al productivității economiei, al eficienței ei — care este caracteristică, așa cum am menționat, numai anumitor condiții ale trecerii la socialism și numai unor etape ale acestui proces — nu trebuie confundată cu contradicția fundamentală a economiei socialiste dezvoltate. Nu pentru că n-ar exista o asemenea contradicție ci pentru că termenii ei sînt *diferiți*.

Unei economii socialiste dezvoltate îi este proprie contradicția fundamentală dintre nivelul determinat al economiei, al productivității și eficienței sale și creșterea continuă a nevoilor sociale și individuale, generată de determinismul procesului de reproducție economică și socială a orînduirii, a progresului științific și tehnic în mod special.

Do două momente trebuie relevate în acest sens îndeosebi. În primul rînd faptul că oricărui proces de reproducție îi este proprie contradicția dintre „producerea din nou a formei vechi și distrugerea ei”³. Aceasta înseamnă că în reproducția unei economii are loc atît refacerea producției cît și eroziunea inerentă a premiselor ei. Într-un proces de reproducție largită a economiei — cum este cel caracteristic societății socialiste — complexitatea și amploarea contradicției amintite rezultă din faptul că el modifică elemente și proporții ale echilibrului anterior, solicită stabilirea unui nou echilibru. Progresul științific și tehnic contemporan poate determina modificări, unele neașteptate, în structura pe ramuri și subramuri a

³ K. Marx, *Bazele criticii economiei politice*, 1972, p. 444.

economiei, imprimă un caracter mobil proporțiilor echilibrului economiei, ceea ce alimentează această contradicție.

În al doilea rând procesul de reproducție lărgită determină ca satisfacerea nevoilor sociale și individuale, pe baza unui nivel dat al mijloacelor de producție, să genereze noi nevoi. Se știe că producția are un rol primordial în crearea nevoilor sociale și individuale, ceea ce se reflectă în faptul că modificări importante ale mijloacelor de producție, ale procesului muncii provoacă prefaceri la fel de însemnate în structura nevoilor unei orînduiri. Aceasta este cu atât mai valabil astăzi cînd se conturează o adevărată revoluționalizare a mijloacelor de producție, a procesului muncii.

În economia socialistă rolul regulator al relațiilor de producție trebuie să determine, prin însăși adecvarea sa, satisfacerea nevoilor sociale și individuale și apariția unor noi nevoi raționale. Întrucît satisfacerea nevoilor depinde nemijlocit de eficiența funcționării economiei, altfel spus a relațiilor economice, se poate afirma că contradicția fundamentală la care ne referim este forma primordială, deși nu singura, de manifestare a contradicției dintre relațiile de producție și forțele de producție în socialism. Această contradicție implică continua perfecționare a relațiilor de producție socialiste pentru ca ele să stimuleze desfășurarea revoluției științifice și tehnice, asimilarea ei, creșterea eficienței economiei.

Rezultă astfel că în timp ce contradicția fundamentală a actualei etape a societății noastre este proprie unei eficiențe a economiei care se situează sub nivelul satisfacerii unor nevoi sociale și individuale, contradicția fundamentală a unei economii socialiste dezvoltate este caracteristică eficienței unei economii care acoperă principalele nevoi sociale și individuale dintr-un moment dat. Dinamica acestei contradicții determină depășirea a ceea ce Marx a denumit stigmatele capitalismului asupra noii orînduiri, generează etapele ei de evoluție, direcția ei spre comunism.

Contradicția economică fundamentală a actualei etape de dezvoltare a societății noastre se împletește cu contradicțiile proprii revoluției științifice și tehnice contemporane. Această împletire reprezintă una dintre notele specificității lanțului de contradicții invariante ale societății noastre.

Revoluția științifică contemporană declanșează un ansamblu de contradicții specifice, care nu se limitează la acelea proprii mobilității forțelor de producție ci cuprinde și sfera relațiilor sociale, deoarece ea este un fenomen care depinde și afectează indisolubil funcționarea relațiilor de producție. În stadiul actual al desfășurării ei — stadiu caracterizat prin conturarea unui rol nou al științei și învățămîntului în funcționarea economiei, printr-un progres rapid al științei și tehnicii — aceste contradicții sînt manifestarea necesității formării unor relații noi de întrepătrundere între economie, știință și învățămînt, a unor noi forme de organizare și conducere a economiei, a instituțiilor științifice și „de învățămînt”, a unei noi structuri socio-profesionale a populației active și a unor canale de mobilitate socială, a stabilirii unor raporturi adecvate și dinamice între dezvoltarea economică și socială, progresul științifico-tehnic, resursele naturale și evoluția mediului ambiant.

Aceste contradicții pot fi întîlnite, unele dintre ele identice, altele în forme diferențiate, în toate societățile contemporane în care se desfășoară procesele științifice și tehnice.

În societatea noastră aceste contradicții au o însemnătate deosebită deoarece opțiunile pentru rezolvarea contradicției fundamentale trebuie să țină seama de posibilitățile dar și de dificultățile pe care le produce această combinare de procese și de contradicții. Ea determină acuitatea contradicțiilor specifice revoluției științifice și tehnice în societatea noastră, ca urmare a investițiilor financiare pe care le implică modernizarea economiei pe baza progresului tehnic rapid, construirea industriilor de avangardă, dezvoltarea cercetărilor științifice și calificarea superioară a forței de muncă, menținerea unui ritm înalt dezvoltării economice. Ideea va fi și mai evidentă dacă amintim că progresul științei și al tehnicii, care devine elementul hotărîtor al progresului economic, rezultă din dezvoltarea convergentă a forței intelectuale creatoare cu aceea a infrastructurii tehnice.

Trebuie adăugat că, pentru țara noastră, o covârșitoare importanță are faptul că revoluția științifică și tehnică pune, în termeni noi, problema decalajului dintre economiile avansate, acelea în curs de dezvoltare și acelea subdezvoltate, întrucît favorizează agravarea decalajelor.

În spiritul unei idei prezentate anterior consider că problema asimilării proceselor revoluției științifice și tehnice, a modernizării economiei pe această bază, a transformării științei într-un factor decisiv al funcționării economiei nu constă numai în dezvoltarea forțelor de producție, așa cum se crede în mod frecvent. Se uită și în acest caz că progresul științei și tehnicii nu se produce, ca rezultat al mobilității spontane a forțelor de producție ci sub imperiul funcționării unor relații de producție determinate. Astfel, stimularea proceselor revoluției științifice și tehnice în cadrul unei economii — pentru a ne referi la un singur aspect — este posibilă numai prin instituirea unor raporturi elastice de cooperare între economie și cercetarea științifică, între economie și învățămînt, a unor forme de organizare și conducere adecvate prin eficiența lor economică, prin introducerea unor stimulenți economici și sociali pe măsura obiectivelor ce trebuie realizate. Pe această cale se realizează o transformare a structurii relațiilor de producție socialiste prin includerea în cadrul ei a unor noi elemente.

Una dintre deosebirile primordiale de amploare în desfășurarea revoluției științifice și tehnice în socialism, față de același proces care se produce în capitalism, este tocmai posibilitatea perfecționării *nelimitate* a relațiilor de producție, posibilitatea realizării noilor tendințe ale evoluției lor ca mijloc de stimulare și de determinare a progresului științei și tehnicii, înainte de apariția unor grave disfuncționalități economice sau sociale.

Din acest punct de vedere, al perfecționării rolului reglator al relațiilor de producție socialiste se impune în etapa actuală creșterea *laturii intensive* a dezvoltării economice, a ratei de rentabilitate a economiei, ca surse care determină sporirea mai rapidă a venitului național și în acest fel stimularea proceselor revoluției științifice și tehnice, ceea ce printr-o relație de retroacțiune se va răsfrînge asupra creșterii venitului național.

Faptul că contradicțiile dintre clasele și păturile sociale sînt determinate de contradicția economică fundamentală, de evoluția ei, constituie o altă trăsătură distinctivă a lanțului de contradicții invariante ale etapei actuale de dezvoltare a societății noastre.

Așa cum am mai arătat, într-un studiu anterior, contradicțiile dintre clasele orînduirii noastre se caracterizează prin convergența intereselor lor fundamentale ca și prin persistența unor diferențe economice și sociale în poziția și activitatea lor. Aceste diferențe, ca și raportul dintre convergența intereselor și diferențele dintre ele sînt produse de manifestarea contradicției economice fundamentale.

Avem în vedere, pe de o parte, faptul că diferențele dintre clasa muncitoare și țărănimea cooperatistă, de pildă, nu sînt numai de ordin socio-profesional ci sînt produse de decalajul istoric dintre mediul urban și cel rural, dintre infrastructura tehnică a industriei și cea a agriculturii, sînt produse de decalajul dintre eficiența economică a ramurilor în care acționează ca agenți productivi cele două clase, dintre nivelurile de venituri ce se realizează pe această bază.

Pe de altă parte, avem în vedere faptul că dinamica contradicției fundamentale determină principalele procese ale mobilității sociale din etapa strategică pe care o parcurgem.

Într-adevăr procesul principal al mobilității sociale este cel al migrației unor importante grupuri rurale spre ramurile industriale și spre rețeaua de servicii urbane. Acest proces este determinat, după cum se știe, de materializarea politicii P.C.R. de industrializare și modernizare a economiei în vederea rezolvării contradicției fundamentale.

Procesul mobilității populației rurale spre ocupații urbane are, la rîndul lui, un caracter contradictoriu deoarece el constă, în fond, în de-structurarea grupurilor ce migrează și într-o nouă restructurare a lor în mediul urban, în alte relații sociale, care poartă denumirea de integrare profesională și socială. Acesta este un proces contradictoriu deoarece părăsirea relațiilor și a colectivităților rurale, inserarea în cele urbane implică renunțarea la moravuri, deprinderi și valori specifice rurale și însușirea altora de tip urban, a căror arie este foarte largă începînd cu cele economice, trecînd prin procesele familiare, obștești, și ajungînd la cele sanitare și alimentare.

Întrucît dezvoltarea extensivă a economiei se realizează prin continua integrare a grupurilor rurale este inerent ca acest proces să producă disfuncționalități care se repercutează asupra dinamicii contradicției fundamentale. Ele se manifestă, de pildă, în dificultățile ce apar în respectarea disciplinei tehnologice, a normelor de utilizare a agregatelor și mașinilor, în realizarea indicilor de productivitate a muncii, în fenomenele de devianță a unor relații din colectivitățile de muncă, a celor obștești.

Astfel, deși dinamica contradicției fundamentale are rolul primordial în determinarea contradicțiilor mobilității sociale acestea la rîndul lor determină dinamica rezolvării celei dintîi.

În lanțul contradicțiilor specifice actualului stadiu al dezvoltării societății noastre sînt prezente și acelea caracteristice relațiilor politice. Acestea rezultă din funcționalitatea instituțiilor politice, din modul din care ele asigură caracterul democratic al relațiilor politice, din funcționalitatea raportului dintre guvernanți și cei guvernați, dintre organismele de decizie politică, grupurile sociale, colectivitățile de muncă, cetățeni.

Democrația socialistă, ca ansamblu de relații politice, nu este un produs spontan al relațiilor socialiste, ci depinde de modul în care ea este construită în fiecare societate, de asigurarea funcționalității și dezvoltării

sale continue. Funcționalitatea democrației socialiste — despre care putem spune că poate fi reală sau formală — este determinată de activitatea instituțiilor reprezentative ale puterii, a acelor instituții cărora clasele sociale le-a delegat exercitarea puterii, de felul în care acestea pot controla activitatea organelor puterii, este determinată de activitatea organizațiilor care exprimă interesele diferitelor categorii sociale, de participarea nemijlocită a claselor și grupurilor sociale, a colectivităților de muncă, a cetățenilor la elaborarea deciziilor.

Funcționarea democratică a relațiilor politice în socialism, echivalează, în fapt, cu democratizarea procesului de elaborare a deciziilor la toate nivelurile puterii de stat, fie că ele se referă la societate în ansamblul ei sau doar la unele laturi, sectoare sau colectivități ale ei.

După cum se știe o componentă esențială a strategiei partidului de făurire a societății socialiste este dezvoltarea democrației socialiste, edificarea unui ansamblu de relații politice democratice. Ea se realizează pe două planuri principale.

Un prim plan este acel al perfecționării formelor de democrație reprezentativă, indirecte, de la organele centrale ale puterii de stat la cele locale, lărgirea atribuțiilor lor legislative, a rolului lor de control, perfecționarea raportului dintre centralism și democrație în organizarea și funcționarea statului. În aceeași ordine de idei se înscrie și perfecționarea rolului conducător al partidului comunist în ansamblul relațiilor politice și sociale din orînduirea noastră.

Cel de al doilea plan este cel al dezvoltării unor forme de participare nemijlocită a colectivităților de masă la elaborarea deciziilor, a unor forme de democrație directă prin statuarea rolului adunărilor generale a salariaților, a consiliilor și comitetelor oamenilor muncii, a formelor de control obșteșc nemijlocit.

Pentru etapa actuală de dezvoltare a relațiilor politice din societatea noastră este caracteristică contradicția dintre formele de conducere democratică și deficiențele birocratice în funcționarea lor (fenomenele de birocrațism) care frînează consultarea și participarea colectivităților la elaborarea deciziilor, la controlul realizării acestora. Această contradicție este produsă de deficiențele birocratice care grevează activitatea organizațiilor obștești, îndeosebi în ceea ce privește exprimarea intereselor diferitelor categorii sociale pe care trebuie să le reprezinte, a diferitelor colectivități, este produsă de disfuncționalitățile de ordin birocratic existente în activitatea formelor de democrație directă a colectivităților de muncă, de manifestările de centralism excesiv existente în activitatea unor organe ale puterii de stat, sau care apar ca urmare a nerespectării unui echilibru adecvat (funcțional) între centralism și autonomia organelor administrației de stat.

Contradicția la care ne referim relevă necesitatea stringentă a creșterii și stimulării rolului tuturor claselor și categoriilor sociale în elaborarea și în realizarea politicii partidului comunist de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate.

Trebuie remarcată particularitatea contradicțiilor din sfera relațiilor politice față de celelalte proprii altor domenii ale relațiilor socialiste. Astfel, în măsura în care acțiunea politică se soldează printr-o intervenție adecvată și eficientă în reglarea de ansamblu a orînduirii ea poate asigura

funcționarea echilibrată a tuturor sistemelor parțiale, a contradicțiilor acestora. În schimb, dacă acțiunea politică este inadecvată într-un sector sau altul ea denaturează evoluția echilibrată a contradicțiilor specifice acelui sector, ea agravează sau generează noi contradicții.

Implicațiile deosebite ale contradicției dintre formele de conducere democratică și defecțiunile birocratice în funcționarea lor rezultă, printre altele, și din faptul că decizia politică este ea însăși o unitate a contrariilor, ea trebuind să armonizeze fundamentarea sa cognitivă cu interesele grupurilor sociale, ale colectivităților de muncă, ale diferitelor categorii de cetățeni. Acest caracter al deciziei politice nu poate rezulta decât printr-un mecanism democratic al funcționării relațiilor politice, singurul care poate îmbina cerințele fundamentării ei științifice cu interesele claselor sociale. După cum acțiunea de realizare a unei decizii politice socialiste este, de asemenea, o unitate de contrarii, presupunând îmbinarea indisolubilă a principiului autorității, cu adevărată conștiință a diferitelor categorii sociale, cu respectarea valorilor și normelor umanismului socialist. Această împletire poate fi la rîndul ei obținută numai printr-un mecanism democratic al funcționării relațiilor politice.

Or, defecțiunile birocratice se manifestă atât în elaborarea deciziei politice cît și în acțiunea realizării ei prin tentativele de neluare în considerare a laturii democratice a procesului, fie că e vorba de consultarea colectivităților, de respectarea intereselor, de respectarea valorilor și normelor democrației, fie că e vorba de admiterea formelor de control social.

Reducerea ariei și nocivității fenomenelor de birocratism se poate realiza prin dezvoltarea relațiilor de comunicare între nivelul guvernanților și cel al guvernaților.

În acest sens, dinamica contradicției amintite depinde astăzi în țara noastră de perfecționarea rolului conducător al partidului, în ceea ce privește cuprinderea în orbita organizațiilor de partid a cunoașterii dificultăților și preocupărilor diferitelor categorii sociale, satisfacerea nevoilor lor economice și culturale. Un rol însemnat în aceeași privință îl are dezvoltarea autonomiei organizațiilor obștești, a atribuțiilor acestora de a exprima interesele variatelor categorii sociale pe care trebuie să le reprezinte, a căror adevărată realizare politică partidului trebuie s-o determine. De asemenea, transformarea formelor de democrație directă în organisme reale ale participării la conducere a colectivităților de muncă este un alt element important care influențează evoluția contradicției.

În sfîrșit, perfecționarea rolului reprezentanților aleși, a răspunderii lor în fața celor care i-au ales, exprimarea nemijlocită de către ei a punctului de vedere al alegătorilor asupra proiectelor de legi, dezbaterile și votarea de către colectivitățile de muncă a măsurilor ce le afectează ar contribui la dezvoltarea mecanismelor democratice, al comunicării între guvernanți și guvernați.

Rezolvarea continuă a contradicției dintre formele de conducere democratică și defecțiunile birocratice asigură dezvoltarea democrației socialiste în țara noastră contribuind totodată la progresul general al orînduirii pe calea construirii socialismului.

În lanțul contradicțiilor invariante ale etapei de dezvoltare a societății noastre se situează și acelea caracteristice culturii și conștiinței ei sociale.

Principala contradicție este, în acest sistem parțial al societății, aceea dintre elementele culturii specific socialiste și elementele culturii nesocialiste. Ea rezultă din decalajul dintre timpul necesar formării noii culturi socialiste cu funcții axiologice și forța de inerție deosebită a elementelor culturii nesocialiste din aceeași sferă.

Datorită rolului primordial al culturii în formarea conștiinței claselor și grupurilor sociale această contradicție se manifestă și în contradicția dintre elementele în formare ale noii conștiințe socialiste și acelea nesocialiste, care sînt pe de o parte alimentate în mod obiectiv de structura economică și socială, iar pe de altă parte de aceeași forță de inerție deosebită a formelor conștiinței nesocialiste.

Aceste contradicții sînt tipice pentru structurarea noilor clase și grupuri sociale ale orînduirii socialiste, manifestîndu-se cu pregnanță în funcționarea relațiilor economice sau a celor politice ale noii orînduirii. Ele se evidențiază în procesul integrării sociale, profesionale și culturale a grupurilor rurale în sfera ocupațiilor urbane.

Amploarea contradicțiilor din cadrul culturii și conștiinței sociale rezultă din faptul că formarea noii culturi socialiste este indisolubil legată de elaborarea și dezvoltarea valorilor umanismului socialist, de obiectivarea lor specifică în ramurile culturii cu funcție axiologică. Aceste valori se formează îndeosebi în planul componentelor ei filozofice, politice, juridice și etice printr-o ruptură de mare profunzime cu valorile anterioare aparținînd altor concepții filozofice și social-politice. De aici dificultatea primordială a creării noii culturi specific socialiste.

Totodată, formarea noii conștiințe socialiste în integralitatea funcțiilor ei, pe baza noii culturi, este la rîndul ei de mare dificultate, datorită faptului că ea este rezultatul convergenței unor procese diferite în care un rol important îl joacă perfecționarea relațiilor de producție socialiste ca și aceea a relațiilor politice. Aceasta deoarece conștiința socială poartă pecetea ansamblului de condiții care o determină, pe terenul cărora ea se edifică, deoarece ea este în fond subiectivizarea determinărilor obiective ale existenței sociale.

Așa cum am mai arătat, la începutul acestor pagini, caracterul specific al contradicțiilor societății socialiste rezultă din faptul că tipul lor predominant este cel al deosebirii. Într-adevăr, faptul că acest tip de contradicție se caracterizează prin întrepătrunderea unor elemente de aceeași structură între care există *diferențe*, decalaje, relevă caracterul lui reductibil; dinamica contradicțiilor de acest fel poate să se realizeze printr-o funcționalitate echilibrată a relațiilor sociale, prin dezvoltarea lor ascendentă, prin ceea ce se numește perfecționarea lor.

Conceptul de perfecționare a relațiilor socialiste desemnează o intervenție conștientă în funcționarea lor care urmărește atât asigurarea acțiunii lor echilibrate, cît și dezvoltarea lor ascendentă. Perfecționarea nu are drept obiectiv numai modificări de tipul reformei, ci ea vizează și intervenții de tipul transformării calitative a unor relații sau a unor componente ale acestora. Indicele perfecționării unor relații este propriu fiecărui domeniu, dar se poate afirma că funcționarea lor echilibrată, lipsită de disfuncționalități, rolul lor stimulat în ceea ce privește rezultatele

obținute în fiecare sistem parțial ca și în ceea ce privește favorizarea progresului societății în ansamblul ei, are un caracter general.

Perfecționarea relațiilor socialiste nu are, și nu poate avea un caracter spontan, ci reprezintă o *acțiune bazată pe cunoaștere, o acțiune planificată și dirijată de organisme politice*, fiind în primul rînd manifestarea rolului conducător al partidului comunist.

Perfecționarea relațiilor socialiste este întotdeauna elaborată ca o *proiecție*, care plecînd de la un stadiu determinat de funcționare a unor relații sociale urmărește să determine dezvoltarea lor spre alt stadiu, spre alt nivel funcțional al lor. Această proiecție pentru a fi eficientă trebuie să se întemeieze pe cunoașterea și dezvăluirea tendințelor lor de dezvoltare, pe elaborarea prognozelor acestora.

Totodată, acțiunea de perfecționare este întotdeauna un act politic care nu poate fi elaborat adecvat decît prin funcționarea corespunzătoare a mecanismului democrației socialiste. Numai în acest fel politica de perfecționare a relațiilor socialiste poate *stimula* energia tuturor claselor și grupurilor sociale, participarea lor la rezolvarea problemelor sociale, lărgirea convergenței lor de interese, a conștiinței lor de forțe motrice a societății socialiste.

Prin elementele sale, acțiunea de perfecționare a relațiilor socialiste este astfel metoda și totodată strategia specifică de soluționare a contradicțiilor orînduirii socialiste, de dezvoltare continuă a ei.